

Szétfoszló legendák

Írta: Fenyő Miksa ország. képviselő.

Az eltűnő Tabán hajdani lovagja

Kedves Szerkesztő uram, — a Budai Napló utolsó számában „Az eltűnő Tabán hajdani lovagja” címen igen érdekes közleménye jelent meg Berényi János grófnak, aki a pusztuló Tabán egy nevezetes emlékéiről ír, a Hadnagy utca 14. számú házról. Ebben a házban lakott hajdan, budai tartózkodása idején Giacomo Casanova, akiről Berényi János gróf nagyon helyesen állapítja meg, hogy nevezetességét nem annyira kalandjainak, mint emlékiratainak köszönheti, melyeknél különb forrásmunka a 18. század kultúrtörténetéről alig található. Berényi gróf sajnálkozással állapítja meg, hogy ez a Casanova budai tartózkodásáról emlékeztetés Hadnagy utcai ház is csakány alá kerül, holott — úgymond — „oly kevés mutatni valónk van, hogy némi jóakarattal az ilyen emléket is meg kellene őriznünk.”

Bár igen helyeslem a jeles cikkíró felfogását arról, hogy emlékekben nem éppen gazdag városunkban kiméletesen kell bánni minden téglával, mely a multnak valamely történeti, vagy kulturális szempontból jeles eseményére emlékeztet bennünket, mégsem tudom a csakányt megfogni a falbontó emberek kezében, — és pedig abból az egyszerű okból, mert a jeles seingált-i lovag sohasem lakott a Hadnagy utca 14. sz. házban. Amint hogy sohasem is volt sem Pesten, sem Budán, — vagy hogy pontosan fejezzük ki magunkat: sem memoárjaiban, sem egyéb írásaiban nem találni semmi nyomát annak, hogy valaha is a mi városunkban járt volna. Már többször olvastam magyar lapokban a Berényi János gróf által közölt verziót, de nem tudtam rájönni arra, hogy honnan is eredt ez a legenda, mert — mondom — sem Casanova memoárjainak első kiadásában, mely Brockhauséknál Lipcsében és Ponthieu et Comp. cégnél Párisban franciául jelent meg (a velencei kalandor ugyanis francia nyelven írta meg memoárjait), sem későbbi kiadásokban — a Garnier-félében, a Rosez-félében,

vagy a legújabb La Siréne-félében, pesti, vagy budai tartózkodásnak nyoma sincs. De nincs nyoma az igen gondosan szerkesztett német kiadásokban sem, a Schütz-félében, vagy Georg Müller müncheni cég által kiadott, értékes jegyzetekkel ellátott tizennégy kötetes kiadásban sem.

Meg kell jegyezni, hogy a Casanova kéziratok a Brockhaus cég tulajdonában vannak, amely cég — mint fentebb mondtam — 1828-ban kijött ugyan egy Casanova kiadással, de ez nem volt kritikai kiadás, mert a Brockhausék egyrészt erkölcsösebbé simították az emlékiratokat, másrészt franciaság szempontjából is átdolgoztatták azokat — s újabb, az eredeti szövegeit respektáló kritikai kiadásra máig sem tudták elszánni magukat. Azt azonban nem tudom elhinni, hogy a budai tartózkodás, amely egyetlen Casanova-kiadásban sem foglaltatik, pont a kéziratban benne volna. Persze, ha Berényi grófnak alkalma volt Brockhauséknál a kéziratokba, melyeket ott hét lakat alatt őriznek, beletekinteni, s ott olvasni a budai tartózkodásról szóló részt, akkor nem szabad vitatkoznom. De ha nem ott látta, akkor bizony vitatnom kell ezt, mert nemcsak, hogy a memoárokban, de egyéb írásaiban sem, levelezésében sem találtam ennek semmi nyomát. Hogy valamely fogyatékos magyar kiadás, csakhogy a hazai olvasó érdeklődését jobban felkeltesse, nem toldott-e be önkényesen ilyen budai részt, azt nem tudom; ha igen, talán ez szolgálhatna a tabáni legenda magyarázatául.

Altalában is nagyon kevés magyar vonatkozást találni Casanova emlékirataiban. Leginkább a „tokaji bor” az, melyben magyar vonatkozást tisztelhetünk; egyik kezevést, Henriette-t Parmaban egy magyar kapitánytól választja el a lovag; Bécsben egy milanoi táncosnő híres szalónjában megismerkedik Erdődy Kristóf gróffal; Esterházy Miklós gróf osztrák követvel Szent Pétervárt kerül össze; s végül megfordul Pozsonyban, ahol a hercegprimás bálján jelenik meg s gyanús módon vesz részt a faraó játékban. Ennél több magyar vonatkozás a memoárokban nincs. Levelezésében sem akadunk gazdagabb magyar nyomokra. Egy Roggendorff comtesse-el levelez — már öregkorában, mikor Waldstein grófok csehországi birtokán, Duxban kötött ki a fáradt Odysseus; nos hát ez a Cécilia Gräfin v. Roggendorff, Kazinczy Ferenc anyósának unokatestvére, Kazinczy feleségével, gróf Török Zsófiával együtt nevelkedett fel a

bécsi szaléziánus kolostorban és Casanovához intézett levelének nagy része Kassán, Sárközön, Kárméren íródott, ahol Török Lajos gróf házában volt vendége. A comtesse vőlegénye Vécsey János báró volt, ki mint hadnagy szolgált Alvinczy ezredében és 1796-ban a bassanoi csatában hősi halált halt. S ha még megemlítem, hogy Casanova Duxban egy igen unalmas 1800 oldalas utópisztikus regényt írt, melyet Icosameron címen aláírások útján maga adott ki és az aláírók között Zichyék és Andrássyak is szerepeltek, akkor, úgy vélem, a velencei kalandor összes magyar vonatkozásait felsoroltam.

Szerkesztő úr iránt

igaz tisztelettel
Fenyő Miksa

B. N. 1934 II/10